

σημαντικά βήματα: Προβουλίες και προγράμματα για τη μετάφραση και τη γνωριμία με τη λογοτεχνία των ευρωπαϊκών λαών, εκπαιδευτικές και ποιητικές ανταλλαγές, πολιτιστικές διοργανώσεις, όπως ο ευρωπαϊκός πολιτιστικός μήνας και ο θεσμός της πολιτιστικής πρωτεύουσας της Ευρώπης, προγράμματα επιμόρφωσης και ανταλλαγής πολιτιστικής τεχνολογίας, συντήρησης και προστασίας

των μνημείων, και άλλα.

Χρειάζεται όμως όλα να ενισχυθούν και να διευρυνθούν. Αυτή είναι η επιταγή για την είσοδό μας στον εικοστό πρώτο αιώνα.

Κι αυτός ο ρόλος των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

Η εκλαΐκευση της κλασικής αρχαιολογίας

του Ιορδάνη Δημακόπουλου

Εν ονόματι, υποτίθεται, της κατ' εξοχήν δημοκρατικής εκείνης αρχής, σύμφωνα με την οποία υπεριοχέει η βούληση των περισσότερων, μνημεία τόσο αξιόλογα όσο είναι οι ναοί στην ελληνική και τη ρωμαϊκή αρχιτεκτονική, στην περίπτωση μάλιστα της πρώτης ένα μνημείο παγκοσμίου ακτινοβολίας όπως το Ερέχθειο, υποβλήθηκαν, την ίδια εποχή περίπου, σε εργασίες που τελικά είτε υποβάθμισαν την αυθεντικότητα και την αισθητική τους αξία ή και γελοιοποίησαν τη φθορά και τα γηρατειά τους, προσδίδοντάς τους μια ελκυστική ή πιο εύληπτη εικόνα για τον μέσο θεατή.

Το Ερέχθειο διασώθηκε μεν -κι αυτό είναι ένα επίτευγμα- από τη διάβρωση των σιδηρών συνδέσμων της ανοστρώσεως του από τον Μπαλάνο, αλλά, την ίδια στιγμή, ανακαινίσθηκε σποραδικώς, μέσα κι έξω, καθώς οι περισσότεροι λίθοι των τοίχων του είτε συμπληρώθηκαν ώστε να ξαναγίνουν όπως ήταν αρχικά, είτε εξ ολοκλήρου λαξεύθηκαν τώρα, σε αντικατάσταση εκείνων που έλλειπαν. Έτσι, ενώ μακροπρόθεσμως θα είναι αδύνατη η διάκριση αυθεντικών και νέων, προς το παρόν και για μερικές ακόμη δεκαετίες, το θέαμα του συνόλου, εξωτερικά και ιδίως εσωτερικά, αποτελεί, καθώς όλο και περισσότεροι αναγνωρίζουν, μια δοκιμασία που δύσκολα κανείς ξεχνά.

Από την άλλη πλευρά, στα τέλη της δεκαετίας το '70, προκειμένου να προσελκύσουν από μακριά τους αδιάφορους και να καταλάβουν την αρχική τους μορφή όσοι τυχόν τους πλησιάσουν, δύο κορινθιακού ρυθμού ναοί, των δυτικών επαρχιών της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, ένας στο Glanum (Γαλλία) και ο άλλος στην Colonia Ulpia Traiana, σήμερα στο αρχαιολογικό πάρκο του Xanten, στη Ρηνανία, έγιναν αντικείμενα σκηνογραφικών πειραματισμών που ξεπερνούν πολύ τη συμπλήρωση με χυτή σιμεντοκονία της ΒΑ γωνίας του τελευταίως αναστηλωμένου Ερεχθείου. Με χυτά υλικά, καθώς όλα δείχνουν, κτίσθηκε πάνω στα ερείπια του ναού του Glanum μια γωνία με τρεις κολόνες και δύο ακόμη, δήθεν μισοσπασμένες, με προεξέχοντα εδώ και εκεί επιστύλια και γείσα, έτσι ώστε, το σύνολο να παριστάνει μια «anastylose», το γαλλικό αντίστοιχο για την αναστήλωση.

Αλλά και ο ναός του λιμένοσ «Hafentempel» της Ουλπίας Τραϊανής κτίσθηκε με παρόμοιο τρόπο, έναν κάτασπρο τεχνητό λίθο. Μόνον που η ανακατασκευή της υπερυψωμένης κρηπίδος ή podium και πολλών κίωνων της περιστάσεως, δεν παριστάνει μια αναστήλωση αλλά έναν δήθεν εγκαταλελειμένο, δίχως ποτέ να τελειώσει, ναό. Ουσιαστική

Από αριστερά: H. Lilius, J. Leclant, I. Δημακόπουλος, M. Laenen, ο συντονιστής καθηγητής Νίκος Θ. Χολέβας, Γ. Λάββας, Σπ. Βρυώνης, Δ. Ζιρώ και Κ. Κοβαίος.

διαφορά αποτελεί πάντως το γεγονός ότι η εικόνα αυτή, που θυμίζει σκηνογραφία ταινιών του Cecile de Mile, σηματοδοτεί από μακριά την ύπαρξη μιας υπόγειας προστατευτικής κρύπτης, κάτω ακριβώς από το ανακατασκευασμένο podium, μέσα στην οποία υπάρχουν τα θεμέλια του πραγματικού ναού! Είναι, συνεπώς, μια σκηνογραφία που δεν θίγει αμέσως τα ίδια τα ερείπια, όπως, αντίθετα, γίνεται στο Ερέχθειο, μνημείο άλλωστε πολύ ακεραιότερο από οποιοδήποτε από τους δύο αντύς ρωμαϊκούς ναούς, με την τοπική ή εθνική, το πολύ, παρά την οικουμενική σπουδαιότητα του Ερεχθείου.

Οι παιδαγωγικές αυτές ανακατασκευές αλλά και η φερόμενη σαν διδακτική αναστήλωση του Ερεχθείου, φαίνεται να απηχούν τις απόψεις, όχι απλά και μόνον των υπευθύνων αρχιτεκτόνων αλλά και μιας ευρύτερης μερίδας αρχαιολόγων. Αυτό προκύπτει, εξάλλου, και από ένα νέο Χάρτη, τον οποίο υιοθέτησε το 1990 ο ICOMOS, την ίδια ακριβώς ημέρα που ο διεθνής αυτός Οργανισμός αποφάσισε να μην δεχθεί καμία αλλαγή του ισχύοντος από το 1964 Χάρτη της Βενετίας. Ας υπενθυμίσω ότι ο τελευταίος, στο άρθρο 15, περί ανασκαφών, απορρίπτει a priori κάθε ανακατασκευή και αποδέχεται κατ' αρχήν, μόνον την αναστήλωση, με τη βασική προϋπόθεση της διαφοροποιήσεως των συμπληρώσεων των κενών (lacunae) από τα αυθεντικά μέρη.

Όμως, υπό την ίδια ακριβώς προϋπόθεση, στο άρθρο 7 του Χάρτη για την Προστασία και Διαχείριση της Αρχαιολογικής Κληρονομιάς, του 1990, γίνεται αποδεκτή ακόμη και η ανακατασκευή των αρχαιολογικών ερειπίων, αν και

Ο Δρ. Ι. Δημακόπουλος είναι Αρχιτέκτων Μηχανικός, Δ/τής Δ/σης Αναστήλωσεως Αρχαίων Μνημείων, Υπουργείου Πολιτισμού.

δυνατότητα να επιλέγεται, εάν είναι αυτό δυνατόν, μια άλλη θέση. Το ασυμβίβαστο των δύο αυτών «καταστατικών Χαράτων» δείχνει, για άλλη μια φορά, τη σύγχυση και την απουσία σταθερών αρχών που, γενικότερα, χαρακτηρίζουν την εποχή μας.

Είναι, επίσης, φανερό ότι, ήδη από τη δεκαετία του '60, είχαν αρχίσει να συντελούνται σημαντικές μεταβολές στο σώμα των τελικών αποδεκτών του αρχαιολογικού έργου, το ευρύ κοινό, τις οποίες απλώς έφερε αργότερα στο φως η αλματώδης ανάπτυξη του τουρισμού. Ακόμη πιο σημαντική αλλαγή από τη γενίκευση του μη - κλασικού πλέον προσαυτολισμού της δημοσίας εκπαιδεύσεως, εννοείται της μέσης εκπαίδευσής (γυμνάσια - λύκεια), ή και τη διαρκώς ογκούμενη υποκατάσταση του βιβλίου από την ηλεκτρονική εικόνα, ένα μέσον απρόσφορο διά την περίπτωση των θεωρητικών επιστημών και των γραμμάτων, ήταν η διατήρηση, παρά τη γενική άνοδο του βιοτικού επιπέδου, ενός χαμηλού επιπέδου μορφώσεως μεταξύ ευρύτερων στρωμάτων του πληθυσμού. Ενώ δηλαδή, όπως τουλάχιστον συμβαίνει τώρα στην Ελλάδα, μειώθηκε το ποσοστό των κυριολεκτικώς αναλφαβήτων, που είναι τόσο χαμηλό όσο και στη δυτική Ευρώπη, και αυξήθηκε το ποσοστό των αποφοίτων των πανεπιστημίων, η επί τοις εκατό αναλογία των λεγόμενων λειτουργικώς αναλφαβήτων, εκείνων που δεν έχουν ολοκληρώσει τον εννεατή κύκλο της υποχρεωτικής εκπαίδευσής, παραμένει υψηλό. Παράλληλα, η θεωρητική ιδίως κατάρτιση, αρκετών αποφοίτων της μέσης εκπαίδευσής, περιλαμβανομένης της ικανότητάς τους να εκφρασθούν στη μητρική τους γλώσσα, δεν είναι ιδιαίτερωσ κολακευτική, φαινόμενο πάντως που δεν είναι μόνον ελληνικό. Η ευθύνη των συγχρόνων Δημοκρατιών για την κατάσταση αυτή πραγμάτων, που αποτελεί άλλωστε την ίδια

τους τη λειτουργία, είναι αυτονόητη.

Κατά τη γνώμη μου, αυτής της μεγάλης κατηγορίας τους επισκέπτες, πολλοί από τους οποίους δεν μπορούν καν να επωφεληθούν από ένα εκλαϊκευμένο αρχαιολογικό οδηγό, παρά τα συνήθη γλωσσάρια των τελευταίων σελίδων, προσπαθούν να προσελκύσουν και να βοηθήσουν να προσεγγίσουν τα κλασικά αρχαία, έστω και μόνο νοητικώς, γνωστικώς, οι ακρότητες αυτές μερικών συγχρόνων μας διδακτικών παρουσιάσεων των κλασικών μνημείων. Εκείνων δηλαδή που όχι μόνον χαρακτηρίζονται από μια ποικιλία κτρισιών τύπων αλλά και την παρουσία επιμέρους μορφών και στοιχείων των κλασικών ρυθμών της αρχιτεκτονικής, η κατανόηση των οποίων από τον σύγχρονο θεατή απαιτεί την καταβολή μιας προσπάθειας εκ μέρους του. Η αντίληψη ότι η εικόνα ή το αντίγραφο του αυθεντικού αποτελεί το ισοδύναμό του, κάτι που θα νόμιζε κανείς πως αποτελούσε ένα παρελθόν τόσο αρχαίο όσο ο φανατισμός των εικονομαχών στις παραμονές της Εικονομαχίας, κρίθηκε όμως πως ήταν ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για να κερδίσει η κλασική αρχαιολογία φίλους και συμπαράστατες από την πλειονότητα των αδιαφόρων και ουσιαστικώς αγραμμάτων.

Όμως, όταν η εκλαϊκευση των καταλοίπων της αρχιτεκτονικής των δύο αυτών μεγάλων λαών, του ελληνικού και του ρωμαϊκού, διολισθαίνει προς την κατεύθυνση ενός λαϊκισμού, τότε θίγονται πολύ περισσότεροι από εκείνους που ωφελούνται. Κανείς μας δεν έχει το δικαίωμα να μεταχειρίζεται κατ' αυτόν τον τρόπο κάτι που δικαίως οι νομικοί χαρακτηρίζουν «αγαθόν εις το διηνεκές», μια κληρονομιά που ανήκει και στις επόμενες γενιές, τους πολίτες μιας Δημοκρατίας που θα εκδηλώνει ένα ουσιαστικότερο ενδιαφέρον για την παιδεία και τον πολιτισμό.

Η υποδομή της Ευρωπαϊκής Πληροφορικής - Τεχνολογία Πληροφορικής και Χώροι Εργασίας - Ψηφιακή Τεχνική Επικοινωνίας

του Δημητρίου Β. Παπούλια

Λίκνο της σύγχρονης επιστήμης η Ευρώπη είναι διεθνώς αναγνωρισμένη για την ανάπτυξη επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας υψηλής ποιότητας.

Οι σημερινές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ευρώπη της επιβάλλουν να θέσει τις τεχνολογίες στην υπηρεσία της κοινωνίας και να προβλέψει τις προτεραιότητες του αύριο, έτσι ώστε, να μπορούν να αποτελέσουν την αυριανή ευρωπαϊκή πραγματικότητα και την επιτυχημένη είσοδο στον 21ο αιώνα.

Για να αντιμετωπισθούν οι προκλήσεις αυτές, οι οποίες υπερβαίνουν τα εθνικά σύνορα, τα Ευρωπαϊκά κράτη έχουν κάθε συμφέρον να θέτουν από κοινού τις γνώσεις και τις εμπειρίες τους, έτσι ώστε, να παράγουν νέες ιδέες και αποτελέσματα.

Το αν θα μπορέσει η Ευρώπη να προωθήσει την ανάπτυξη και να δημιουργήσει τα εκατομμύρια νέες θέσεις απασχόλησης που χρειάζεται, εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από τη δημιουργία δικτύων επικοινωνιών που εκτείνονται σε όλο της το έδαφος και θα συνδέουν τις διάφορες περιφέρειές της σε μια δυναμική ενιαία αγορά.

Τα δίκτυα αυτά, στα οποία συμπεριλαμβάνονται και τα

συστήματα τηλεπικοινωνιών, αποτελούν τις αρτηρίες μέσα στις οποίες κυκλοφορεί η οικονομική δύναμη της Ευρώπης και έχουν αναγνωρισθεί ως τομέας προτεραιότητας στη συνθήκη του Μάαστριχτ για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Παρέχουν μια επιπλέον διάσταση στην ενιαία ευρωπαϊκή αγορά.

Η νέα τεχνολογία και οι εφαρμογές της δημιουργούν μια Κοινωνία των Πληροφοριών, η οποία προκαλεί ήδη και θα προκαλέσει στο μέλλον ακόμη πιο βαθειές αλλαγές στην παραγωγή, την εργασία και τις συνθήκες της ζωής. Με την ταχεία επιβολή των αλλαγών αυτών η Ευρώπη θα αποκτήσει ανταγωνιστική υπεροχή έναντι των αντιπάλων της.

Για την ανάπτυξη της Κοινωνίας των Πληροφοριών θεωρείται ζωτικό οι πολίτες και οι επιχειρήσεις να εξασφαλίσουν πρόσβαση σε μια σύγχρονη, αξιόπιστη και αποτελεσματική υποδομή. Αυτή η υποδομή θα τους επιτρέψει τη χρήση μιας πλειάδας υφισταμένων και νέων, πολλά υποσχόμενων, υπηρεσιών.

Στην Κοινωνία της Πληροφορίας αναπτύσσεται ένας κλάδος, ο λεγόμενος Βιομηχανία της Πληροφορίας, στα πλαίσια του οποίου η «υπηρεσία» θεωρείται εκτός από προϊόν που προσφέρεται στον τελικό χρήστη και σαν ενδιάμεσο προϊόν μιας αλυσίδας παραγωγής και διάθεσης της πληροφορίας. Το Ευρωπαϊκό Τηλεπικοινωνιακό Ινστιτούτο Τυποποίησης (ETSI), στην προσπάθεια τυποποίησης

Ο Δ. Παπούλιας είναι καθηγητής, πρόεδρος Δ.Σ. ΟΤΕ.